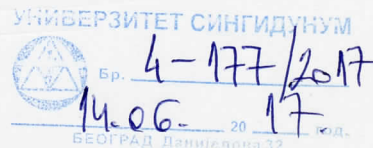

**VEĆU DEPARTMANA ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE I MEĐUNARODNJU
SARADNJU UNIVERZITETA SINGIDUNUM, BEOGRAD**

Na osnovu odluke Veća Departmana za poslediplomske studije Univerziteta Singidunum iz Beograda broj 4-278/2016 od 26.08.2016., određeni smo u Komisiju za ocenu doktorske disertacije kandidata **Zorana Katanića, master** pod naslovom „**VALORIZACIJA KULTURNIH VREDNOSTI KOSOVA I METOHIJE U FUNKCIJI TURISTIČKE PONUDE**“ o čemu podnosimo sledeći

IZVEŠTAJ

1 Osnovni podaci o kandidatu

Kandidat **master Zoran Katanić** rođen je 18.09.1962. god. u Kosovskoj Mitrovici. Osnovnu i srednju školu završio u Kosovskoj Mitrovici. Završio je osnovne studije na Ekonomskom fakultetu u Prištini, smer: Preduzetništvo i marketing. Na istom fakultetu završio master studije prosečnom ocenom 8,86 na smeru: Poslovna ekonomija, radom "Investiciono bankarstvo i finansijska tržišta u uslovima globalne finansijske krize". Nakon toga upisuje doktorske studije na Univerzitetu "Singidunum" u Beogradu, na smeru menadžment i biznis.

Svoje bogato radno iskustvo započeo je u Tehničkoj školi "Mihajlo Petrović-Alas" u Kosovskoj Mitrovici kao profesor engleskog jezika. Nakon toga zasniva radni odnos kao šef računovodstva u fabrici plastike "PPS" u Srbici. 1992. godine zapošljava se u DP "KOSMET TURS" Priština, kao direktor radne jedinice Kosovska Mitrovica. Doprinos akademskoj i široj zajednici dao je kao član Izvršnog odbora S.O. Kosovska Mitrovica i kao član Privremenog veća opštine Kosovska Mitrovica. Učestvovao je u radnoj grupi na izradi i implementaciji turističkog plana opštine Zvečan i banje Banjska. Od 2016. godine angažovan je na Visokoj ekonomskoj školi strukovnih studija Peć u Leposaviću kao asistent na predmetima: Preduzetničke finansije i Upravljanje odnosima sa kupcima.

Govori tečno engleski jezik i odlično poznaje informacione i računarske tehnologije.

U dosadašnjem stručnom i istraživačkom radu kandidat ima više objavljenih naučnih radova iz kategorije M20 i M50, kao i učešća i izlaganja na naučnim skupovima, kategorija M30.

Referentni naučni radovi M20, M30 i M50 kategorije:

Katanić Z., Todosijević S., Todosijević R., *Qualita management in torisam Industry Mining and Metallurgy Engineering Bor*, br.4/2016, str. 63-80, UDK 622, ISBN 2334-8836 i ISSN 2406-1395, **M24**, Potvrda(o objavljivanju rada) br.2-2/1-2017, od 6.06.2017

Katanić, Z., Todosijević-Lazović, S., Todosijević, R., *New technologies, business cycles-controversies and paradoxes*, Mining and Metallurgy Engineering Bor, br.4/2016, str. 63-80, UDK 622, ISBN 2334-8836 i ISSN 2406-1395 Kategorija(**M-24**)

Todosijević-Lazović, S., Katanić, Z., Todosijević, R., *Ecological and techical-technological reconstructions and their effect on the efficiency of enterprise*, Mining and Metallurgy Engineering Bor, br.3/2016, str.61-70, UDK 622, ISBN 2334-8836 i ISSN 2406-1395 Kategorija(**M-24**)

Todosijević-Lazović, S., Katanić, Z., Todosijević, R., *Ecology, economy and technological challenges of the future*, Mining and Metallurgy Engineering Bor, br.3/2016, str. 83-96, UDK 622, ISBN 2334-8836 i ISSN 2406-1395 Kategorija(**M-24**)

Katanić, Z., Čerović, S., *Trend of economic development of Kosovska Mitrovica, Quality-Access to Succes*, 18 (S1), January 2017, str. 398-403, ISSN 1582-2559, Bucuresti, Romania, ESCI-Thomson Reuters, SCOPUS, EBSCO, CABELL'S, PROQUEST.**M52**

Todosijević-Lazović, S., Katanić, Z., *Dependency between Scenario Technique and Instruments for Enterprise Management*, Journal of Applied Economic Sciences, Volume XII, Issue 2 (48), Spring 2017, Craiova, Romania, ISSN-L 1843-6110, ISSN 2393-5162, str. 583-594, SCOPUS, CEEOL, EBSCO, RePEc. **M52**

Todosijević-Lazović, S., Katanić, Z., Todosijević, R., Turizam i druge delatnosti u uslovima nesređenosti i nestabilnosti, VI Scientific Conference with International Participation JAHORINA BUSINESS FORUM 2017, Strategic choice and sustainable development of tourist destinations Jahorina, 23-24th february 2017, Zbornik radova, ISSN 2303-8969, Faculty of Economics Pale, str. 311-329. EBSCO, Google Scholar, C.E.E.O.L., DOAJ, INDEX COPERNICUS, SCIRUS, CABEELL'S Directories, BASE, JEL, Eonlite, DOI Srpska, CrossRef. Kategorija (M-30).

Todosijević R, Lazović T. S, Katanić Z, Strategija ekonomije male države u redistribuciji svetske ekonomske moći, XII Međunarodni simpozijum o korporativnom upravljanju BARIJERE EKONOMSKOG OPORAVKA, Zbornik radova, Banja Vrućica, 11-12. maj 2017. Ekonomski fakultet Banja Luka, UDK 330.341.1:316.334.2(100)M30

Katanić Z, Todosijević- Lazović S., Znanje i upravljanje kao trajna perspektiva, XXII Internacionalni naučni skup SM2017, Strategijski menadžment i sistemi podrške odlučivanju u stratezijskom menadžmentu, Ekonomski fakultet u Subotici, 18.maj 2017. ISBN 978-86-7233-362-6, str.447-453,M30

Todosijević-Lazović S, Katanić Z., Digitalna ekonomija i horizonti znanja, XXII Internacionalni naučni skup SM2017, Strategijski menadžment i sistemi podrške odlučivanju u stratezijskom menadžmentu, Ekonomski fakultet u Subotici, 18.maj 2017.ISBN 978-86-7233-362-6, str.346-353, M30

Doktorska disertacija Zoran Katanića -masterr urađena je na 217 strane od čega je: 209 strana pisanog (7 strana je prilog) teksta u okviru koga su prikazane 26 tabele, 8 grafikona i 38 slika, kao i 254 fusnota; 11 strana spisak literature sa 109 bibliografske jedinice, a 5 strana je Prilog u kome je prikazan anketni upitnik. Navedeno 172 izvora, u kojima su knjige i monografije i članci i dokumenti i 29 članaka sa web izvora.

Doktorska disertacija kandidata Zoran Katanića prošla je proveru softvera za ustanovljavanje preklapanja/plagijarizma (iThenticate: Plagiarism Detection Software). Ukupan procentualni iznos zapaženih preklapanja iznosi 8% disertacije. Svaka jedinica primarnih izvora, naznačenih kao potencijalni izvor prilikom provere plagijarizma, iznosi manje od 1% u ukupnom radu. Najveći broj uočenih preklapanja, odnosi se na reference navedene u fusnotama koje je kandidat koristio prilikom navođenja izvora za prikazane tvrdnje i citate u disertaciji. Preostali deo preklapanja odnosi se na periodične reči i izraze koji su opšte prihvaćeni i koriste se u svakodnevnoj komunikaciji i akademskom pisanju u različitim oblastima pa se stoga ne mogu smatrati plagijarizmom kao i adekvatno navedene preuzete delove iz drugih izvora literature, obeležene navodnicima i fusnotama koje ukazuju na originalni rad iz kog su delovi citirani. Deo disertacije koji se odnosi na istraživanje i analizu rezultata nema preklapanja koja se mogu smatrati plagijarizmom što ukazuje na originalnost samog istraživanja.

2 Predmet i cilj doktorske disertacije

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja u ovoj disertaciji je važnost valorizacija kulturnih vrednosti na Kosovu i Metohiji u fukciji jačanja turističke ponude je važno pitanje za buduće prepoznavanje Autonomnepokrajine Kosovo i Metohija (AP KiM) kao značajne turističke destinacije. Kosovo i Metohija je prostor koji ima veoma bogatu kulturnu tradiciju i vredno kulturno nasleđe svih etničkih grupa koje na njemu žive. Njihov zajednički život je doneo prožimanje kulturnih uticaja, ali i uništavanje tragove kultura drugih u konfliktu, zanemarujući njihovu kulturnu i istorijsku vrednost za civilizaciju. U izradi disertacije je naglašeno da se savremeno, multikulturalno, multikonfesionalno i multijezičko društvo može izgraditi samo aktivnim radom na očuvanju kulturne različitosti.

Valorizacija kulturno istorijskog nasleđa se na prostoru bivše SFRJ kome je i Kosovo pripadalo uglavnom zasnivala na kulturnim vrednostima određenim na osnovu važeće zakonske regulative u posmatranom vremenskom periodu. Ekonomska valorizacija kulturno istorijskog nasleđa i kulturnih dobara je generalno izostajala. Situacija se poslednjih decenija značajno promenila u oblasti kulture koja se treba izboriti za deo budžeta u kompeticiji sa drugim društvenim oblastima. Takođe, kultura

treba postati i sama izvor profita, a kulturni turizam je u određenim zemljama već identifikovan kao takav izvor.

Upravo radi očuvanja bogatog nasleđa svih etničkih grupa na teritoriji KiM, kao i na ukupnoj teritoriji Republike Srbije neophodno je realizovati inovirani proces valorizacije kulturnih vrednosti u cilju jačanja turističke ponude. Valorizacija istorijskog nasleđa u funkciji jačanja turističke ponude treba biti zasnovana na svetskim kriterijuma koji definišu proces zaštite i očuvanja istog i doprinosi ekonomskom razvoju i procesu pomirenja.

Izbor problema istraživanja doktorske disertacije je rezultat višegodišnjeg analitičkog rada u oblastima ekonomije, obrazovanja i politike zaštite kulturnog nasleđa na Kosovu i Metohiji. Pitanje zaštite kulturnih vrednosti Kosova i Metohije je od prioritarnog značaja za budući održivi razvoj Kosova i Metohije. Problem istraživanja je multidisciplinarni i postavljen na način da doprinese saznanju na koji način ekonomske aktivnosti zavise direktno i/ili indirektno od kulture.

Problem istraživanja doktorske disertacije je bio usmeren na pitanje: "Kako kreirati savremene alate koji će valorizovati kulturne vrednosti Kosova i Metohije u funkciji turističke ponude na način koji doprinosi unapređenju turizma kao privredne grane i sveopštem ekonomskom i društvenom napretku stanovništva imajući na umu mnogobrojne aktuelne probleme društvene zajednice nakon dugogodišnjeg konflikta?"

Cilj istraživanja

Naučni cilj istraživanja predstavlja sticanje saznanja nivoa naučne deskripcije i klasifikacije sa elementima naučnog objašnjenja.

Poseban aspekt istraživanja je usmeren na dijagnostikovanje osnovnih problema koji evidentno postoje u oblasti razvoja turizma. Veza između kulture i turizma koja je uzrokovala rast kulturnog turizma doprinosi jačanju zaštite kulturno-istorijskog nasleđa i boljeg života svih građana na teritoriji Kosova i Metohije. Naučni cilj se ogleda u inicijalnom istraživanju uslova primene i adaptacije opštih ekonomskih principa važnih u oblasti turističkog menadžmenta u okolnostima specifičnih i turbulentnih odnosa među narodima s obzirom na nerešena politička pitanja.

Ova doktorska disertacija je jedinstvena u smislu identičnog uvažavanja pojedinačnih uloga svih aktera u razvoju kulturnog turizma u jednom osetljivom periodu tranzicije društva koje se suočava s mnogobrojnim posledicama višedecenijskog konflikta. Rezultati doktorske disertacije su korisni za akademsku zajednicu koja svojim aktivnostima doprinosi obrazovanju i sticanju veština za neophodne promene u razvoju kulturnog turizma i jačanje njegovih međusektorskih veza sa drugim privrednim aktivnostima.

Praktičan cilj istraživanja teži definisanju i regulisanju aktivnosti i mera koje treba preduzeti u cilju postizanja adekvatnog stepena razvoja kulturnog turizma kao važnog segmenta na putu održivog razvoja jednog društva. Problem očuvanja vekovnog nasleđa nacionalne kulture svakog naroda i etničke grupe na definisanom prostoru istraživanja je moguće rešiti samo zajedničkim radom svih zainteresovanih strana. Da bi se ovaj cilj ostvario neophodno je da se objektivno istraži, razjasni i ispravno izloži sve što je značajno u oblasti razvoja kulturnog turizma a u vezi zaštite kulturno-istorijskih objekata koji su evidentno drastično ugroženi različitim rizicima prisutnim na teritoriji Kosova i Metohije.

Konkretizujući problem istraživanja identifikovani su relevantni potproblemi istraživanja i to:

- Holističko sagledavanje problema u aktuelnom stanju razvoja kulturnog turizma na teritoriji Kosova i Metohije;
- Analiza primera dobre prakse iz Evropske Unije u cilju predlaganja inovativnih rešenja u oblasti razvoja kulturnog turizma u koja su ugrađena sopstvena iskustava i znanja uz uvažavanje međunarodnih standarda u ovoj oblasti, a koja su od pomoći u očuvanju svega onoga što označava temelj duhovnog postojanja svih naroda i etničkih grupa i istorijska svedočanstva njihovog postojanja na ovom prostoru;
- Usklađivanje zakonske regulative iz ove oblasti među zainteresovanim subjektima i njeno usaglašavanje sa prihvaćenim međunarodnim propisima;
- Predlaganje modela (alata) razvoja turističkog proizvoda koji jača multisektorsku saradnju uz učešće svih zainteresovanih strana;

- Kreiranje odgovarajućih planova razvoja kulturnog turizma na lokalnom, regionalnom i međunarodnom nivou u cilju prepoznavanja Kosova i Metohije kao atraktivne turističke destinacije, i
- Stvaranje uslova za nova istraživanja u ovoj oblasti.

3 Hipotetički okvir istraživanja

U radu se polazi od hipoteze da valorizacija kulturnih vrednosti na teritoriji Kosova i Metohije doprinosi jačanju svesti svih zainteresovanih strana o potrebi kreiranja alata (modela) koji su neophodni za njihovo prepoznavanje kao atraktivnog, savremenog i konkurentnog turističkog proizvoda. Ova hipoteza se kao takva dokazuje autentičnim iskazima.

3.1 Posebne hipoteze

Tvrđnja izneta u osnovnoj hipotezi potvrđuje se i sledećim utvrđenim činjenicama i okolnostima:

- Očuvanje kulturno-istorijskog nasleđa je važno za ekonomski oporavak, i proces pomirenja na teritoriji Kosova i Metohije;
- Unapređenje infrastrukture i bezbednosti doprinosi rastu kulturnog turizma i jačanja svih ostalih privrednih grana;
- Razvoj inovativnog turističkog proizvoda i marketing destinacije u saradnji sa lokalnom zajednicom je osnov održivog turizma;
- Usklađivanje pravno-normativne regulative u oblasti zaštite kulturnog nasleđa sa svim zainteresovanim stranama je osnov razvoja demokratske zajednice (društva);
- Novi turistički proizvodi smanjuju marketinške troškove i doprinose adekvatnoj zaštiti kulturno-istorijskog nasleđa;
- Razvoj kulturnog turizma se obezbeđuje učešćem u regionalnim inicijativama i svim oblicima međunarodne saradnje koje promovišu održivi razvoj zajednice ugrožene posledicama konflikta.

4 Metode istraživanja

U toku izrade doktorske disertacije s obzirom na njen interdisciplinarni karakter korišćena je karakteristična, opšte prihvaćena metodologija u oblasti društveno-humanističkih nauka. Autor disertacije je imao na umu da ne postoji apsolutno korektna metodologija za oblast društvenog istraživanja već da ona predstavlja različite načine kako se posmatra svet (pojava), meri i razume društvena realnost. Radi toga je selekcija istraživačkih metoda pažljivo izvršena u skladu sa sopstvenim iskustvom i istraživačkim problemom, kao i svešću o zainteresovanim stranama za dobijene rezultate istraživanja.

1.1 Izbor metoda istraživanja

Tip istraživanja koji je primenjen u radu je Survey, neeksperimentalno istraživanje. Izbor naučnih metoda i instrumenata je bio ograničen postavljenom hipotezom i definisanim zadacima istraživanja.

U ovom istraživanju primenjene su sledeće metode:

- a) Metoda naučnog i sistematskog posmatranja;
- b) Metod analize sadržaja;
- c) Metoda ispitivanja (anketiranje i intervjuisanje);
- d) Istorijska metoda;
- e) Komparativna metoda;
- f) Statistička metoda;
- g) Formalno-pravni metod, i
- h) Studija slučaja.

Primena konkretne dijalektičke metode uslovljena je složnošću predmeta istraživanja. Ona kao osnovnametoda omogućava najopštije saznanje stvarnosti u svoj njenoj složenosti i celovitosti. Naučno-logički postupci koje su se koristili su: analiza sinteza i dedukcija, indukcija i analiza sadržaja. Analiza sinteza kao jedinstven naučni metod doprinosi potpunijem objašnjenju predmeta istraživanja. Analiza je primenjena pri obradi prikupljenih podataka i verifikaciji hipoteze. Sinteza kao završnica sazajnog procesa, obezbedila je shvatanje celine kao pojave na osnovu shvatanja njenih delova. Metoda proučavanja dokumentacije tj. analiza sadržaja postaje sve značajniji izvor zato što u sebi sadrži obilje podataka o izučavanom problemu. Proučeni su dostupni izvori podataka, mnogobrojna dokumenta nacionalnih i međunarodnih organizacija, naučna i stručna literatura, domaći i strani časopisi, službena dokumenta koja su bila dostupna, izveštaji i bilteni i dr.

Od opštih naučnih metoda korišćena je statistička metoda, istorijska i komparativna metoda.

Statistička metoda primenjena je u postupku prikupljanja, klasifikacije, statističke analize i upoređivanja pojedinih podataka. Korišćenjem procentualne zastupljenosti pojedinačnih pojava i događaja sagledano je ne samo postojeće stanje, već i njegova tendencija, što predstavlja jedan od osnovnih parametara potrebnog za predlog adekvatne strategije zaštite kulturno istorijskog nasleđa, i kreacije inovativnog turističkog proizvoda.

Anketiranje je vršeno u cilju sakupljanja podataka (pismenog) po unapred pripremljenim i formulisanim pitanjima. Glavni izvor podataka je ispitanik. Broj ispitanika je bio ustanovljen procenom adekvatnosti uzorka. Instrumentistraživanja je bio upitnik jasno i određeno formulisanih pitanja koja su u skladu sa poznavanjem proučavanog predmeta.

Upitnik koji je korišćen u izradi disertacije je odštampan u 200 primeraka, ali je od navedenog broja analizirano svega 150 potpuno ili delimično popunjenih primeraka. Od ovog broja u konačnoj analizi je nakon kontrolnih mera iskorišćeno 130 upitnika koji su u celosti popunjeni. U prvom delu Anketnog upitnika, na osnovu kontrolnih pitanja o polu, starosti, obrazovanju i mestu prebivališta ispitanika dobijeni su odgovori koji se odnose na osnovne karakteristike ispitanika, a na osnovu ovih odgovora je ocenjena podobnost ispitanika za učešće u istraživanju. U ispitivanju je učestvovalo nešto više muškaraca (55,4% naspram 44,6% žena), a učestvovala su sve starosne kategorije (pri čemu je najveći procenat ispitanika bio relativno mlad - 56,9%. To su bili ispitanici između 26 i 44 godina). U anketi su učestvovali ispitanici svih nivo obrazovanja, od onih koji su završili srednju školu do onih koji su odbranili doktorsku tezu. Obrazovanje ispitanika je veoma važna promenljiva za određivanje validnosti rezultata ovog istraživanja, pošto visok nivo obrazovanja ispitanika predstavlja garanciju za poznavanje prilika i potrebnih uslova za razvoj turizma na Kosovu i Metohiji, kao i verodostojnost odgovora koji su dati prilikom popunjavanja ankete. U anketi su uglavnom učestvovali ispitanici koji imaju prebivalište u Kosovskoj Mitrovici, a bilo je i ispitanika iz drugih područja Kosova i Metohije, centralne Srbije i gradova iz okruženja. Dodatna garancija za tačnost odgovora u anketi svakako predstavlja i činjenica da najveći broj ispitanika stanuje na Kosovu i Metohiji, a da ostatak ispitanika u prebivalištimu u blizini posmatrane srpske pokrajine. Nakon toga je u adekvatnom programu formirana baza ispitanika u koju su uneseni ispravno popunjeni anketni listići, isti su obrađeni i prezentovani u tekstu disertacije.

Izučavanje složene i višedimenzionalne veze između kulture, turizma i ekonomije u konkretnom vremenskom i prostornom okviru, nije moguće bez tumačenja sistema pravnih normi kojima su ove oblasti uređene. Za tumačenje i određenje značenja pravnih normi, biće korišćen normativni metod pravnih nauka (formalno-pravni metod). Ovaj metod je neophodan prilikom tumačenja normativne građe kojom je uređeno organizovanje i funkcionisanje konvencionalnih subjekata odgovornih za razvoj turizma; zaštitu kulturno-istrijskog nasleđa i jačanje ekonomskih aktivnosti društva. On je značajan i radi utvrđivanja pravne snage pojedinačnih pravnih normi i pravnih akata kao i njihove međusobne hijerarhije s obzirom da je pravni sistem na teritoriji Kosova u izgradnji i pod kontrolom međunarodne zajednice u okviru EULEX misije.

Prikupljeni podaci sređeni (grupisani) su rangiranjem, tabelarnim i grafičkim prikazivanjem. Dalja obrada realizovana je statističkim tehnikama. Jedinica analize je teorijski dokument, a analiza je izrađena kvantitativno i kvalitativno.

Interpretacija rezultata istraživanja disertacije je data tekstualno uz primenu određenih grafičkih postupaka. Statističke metode koje su korišćene jesu sledeće:

1. analiza frekvencije pojavljivanja istih odgovora,
2. analiza uticaja promenljivih P1, P2, P3 i P4 na ostale promenljive (linearni model, uz ANOVA analizu)
3. analiza korelacija za određene grupe promenljivih.

Sve analize su rađene u programskom paketu StatSoft Statistica 10.

5 Kratak opis sadržaja doktorske disertacije

Iz metodoloških razloga, struktura rada obuhvata nekoliko funkcionalno - organizacijskih delova kojima je izvršena operacionalizacija predmeta istraživanja doktorske disertacije.

Doktorska disertacija **Valorizacija kulturnih vrednosti Kosova i Metohije u funkciji turističke ponude** sastoji se od pet međusobno povezanih delova.

U prvom delu rada predstavljen je teorijsko-doktrinarni aspekt koji se odnosi na važnost kulture i njene veze sa politikom i razvojem turizma kao specifične privredne grane, posebno razvojem

kulturnog turizma. U ovom delu disertacije je objašnjena specifičnost političkih odnosa koji su veoma složeni i koji značajno utiču na pitanje valorizacije kulturnih vrednosti na Kosovu i Metohiji. U najkraćem je dat prikaz istorijskih činjenica o životu stanovništva na teritoriji Kosova i Metohije, pitanja važna za kulturno istorijsko nasleđe određenih etničkih grupa, njihove migracije i međusobne odnose kroz vekove. Kosovo i Metohija je prostor koji ima veoma bogatu kulturnu tradiciju i vredno kulturno nasleđe svih etničkih grupa koje na njemu žive radi čega je pojam kulturnog diverziteta, ali i identiteta i integriteta takođe istaknut kao važno pitanje u izradi same disertacije.

Drugi deo se odnosi na podatke o turizmu u svetu i na Kosovu i Metohiji, od kojih se poseban značaj daje razvoju kulturnog turizma koji se bazira na bogatom kulturno istorijskom nasleđu, aktivnostima kulturnih institucija i značajnih kulturnih dešavanja. Akcenat je u ovom delu rada stavljen na prepoznatljivost ovog prostora kao turističke destinacije koja osim kulturnih obiluje i prirodnim resursima. Poseban značaj ovom poglavlju daje prikaz potrebnih preduslova za razvoj kulturnog turizma, od kojih je naglasak stavljen na infrastrukturu, čija je nerazvijenost i glavna prepreka bržem razvoju kulturnog turizma i prepoznavanja KiM kao značajne turističke destinacije.

Treći deo predstavlja suštinu same disertacije i sadrži osnovne preporuke o načinima ekonomske valorizacije kulturnih vrednosti, pre svega bogatog kulturno istorijskog nasleđa etničkih zajednica na KiM. Očuvanje tog nasleđa je moguće samo primenom adekvatne metode valorizacije koja jasno određuje šta je neophodno čuvati za buduća pokoljenja, na koji način i kojim sredstvima. Ovaj deo sadrži i empirijske rezultate do kojih je došao doktorand analizom stavova ispitanika koji su potvrdili osnovnu i pomoćne hipoteze date na početku izrade disertacije. Lokalna zajednica, pre svega srpska nastanjena na severu je svesna važnosti kulturnog nasleđa i njegovog očuvanja za očuvanje nacionalnog integriteta.

Zaključna razmatranja su predstavljena nakon prikaza navedene tri celine i predstavljaju značajnu osnovu za budući interdisciplinarni rad svih zainteresovanih strana u neophodnom procesu realizacije valorizacije kulturnih vrednosti u funkciji jačanja turističke ponude na Kosovu i Metohiji. Ovi zaključci potvrđuju važnost jačanja uloge kulturnog turizma u procesu pomirenja između etničkih grupa koje su konfrontirane po određenim pitanjima i nakon završetka konflikta i pre svega izbor metode valorizacije kulturnih vrednosti, bez favorizovanja nasleđa bilo koje etničke zajednice. Zaključci potvrđuju da je moguće da kulturni turizam u značajnoj meri doprinesu ekonomskom oporavku i procesu pomirenja na teritoriji Kosova i Metohije u bliskoj budućnosti.

6 Očekivani rezultati i naučni doprinos doktorske disertacije

U skladu sa navedenim ciljem i predmetom istraživanja, kao i postavljenim hipotezama, na kojima se zasniva istraživanje, disertacija je omogućila da se sagledaju i analiziraju Naučna i društvena opravdanost istraživanja koja je iskazana rezultatima istraživanja koji su izloženi u naučnom saopštenju. Naučna opravdanost istraživanja ogleda se u proširivanju i produbljivanju znanja o svim pitanjima vezanim za predmet istraživanja i ugrađivanje tih saznanja u teorijski fond nauke o ekonomiji, kulturi, menadžmentu u turizmu, bezbednosti, istoriji, pravnih i političkih nauka. Ova saznanja normativno obrađena mogu unaprediti određene stavove u oblasti razvoja kulturnog turizma, sistema zaštite kulturno istorijskog nasleđa, i eliminisanja negativnih posledica konflikta u cilju postizanja koncepta održivog razvoja društva.

Društvena opravdanost istraživanja ovog problema proizilazi iz prirodne zainteresovanosti svih zainteresovanih strana za primenu alata koji doprinose jačanju ekonomije, i implementaciji pozitivnih primera iz prakse u razvoju kulturnog turizma u cilju jačanja ekonomskih mogućnosti društva. Adekvatna veza između turizma i kulturnih vrednosti naroda i etničkih grupa može doprineti smanjenju verske netrpeljivosti na teritoriji Kosova i Metohije, ali i smanjenju siromaštva i opštem napretku Kosova i Metohije.

Rad ima značajnu pragmatičnu vrednost. On predstavlja osnovu za definisanje strategije razvoja kulturnog turizma, kao i za rad stručnjaka koji će biti nosioci tih aktivnosti, posebno u oblasti zaštite kulturno-istorijskih objekata na teritoriji Kosova i Metohije. U našoj literaturi ovaj rad predstavlja pionirski poduhvat zbog samog određenja predmeta istraživanja. Namena mu je da izgradi realnu sliku stanja u ovoj oblasti na teritoriji Kosova i Metohije i pruži osnovne smernice za komplikovan i težak proces osmišljavanja strategije razvoja kulturnog turizma u aktuelnim okolnostima koje nisu nimalo jednostavne. U disertaciji su objektivno predstavljene (inkorporirane) aktivnosti različitih lokalnih, regionalnih i međunarodnih aktera koje su realizovane sa manjim ili većim uspehom na teritoriji Kosova i Metohije u 15-godišnjem periodu nakon eskalacije konflikta. Svaka kulturna zajednica i

svaki njen deo angažovan u aktivnostima razvoja kulturnog turizma treba da zna svoje mesto i ulogu. Ona treba biti jasno definisana u razvoj kulturnog turizma uz apsolutno uvažavanje specifičnih karakteristika zaštite kulturno-istorijskih objekta koji se nalaze na prostoru multikulturalnog i multikonfesionalnog Kosova i Metohije.

Osnovna hipoteza je ukazala na potrebu da se proces valorizacije osmisli i kreira na način da se izbegne popularizacija kulturnih vrednosti pojedinačne etničke grupe koja živi na teritoriji Kosova i Metohije. Ona treba biti osmišljena na način koji uzima u obzir mnogobrojne indikatore, a ne isključivo zasnovana na valorizaciji kulturno-istorijskog značaja kako se to dešavalo u prošlosti. Iskustva razvijenih zemalja u valorizaciji kulturnih vrednosti, pre svega kulturno istorijskog nasleđa su od nemerljivog značaja u ovom procesu. Ovaj proces neće biti lak ni jednostavan zbog mnogobrojnih neželjenih okolnosti od kojih su pre svega politička nestabilnost i problem obezbeđenja neophodnih finansijskih sredstava u ovu svrhu. Valorizacioni postupak predstavlja interdisciplinarni rad. Procenjivanje ni jednog objekta ne može biti rad pojedinca, niti grupe naučnika iz iste naučne oblasti. Ovaj važan zadatak treba da obavlja grupa stručnjaka najrazličitijih profila, zapravo svih onih koji su u "datom" slučaju neophodni. Ta grupa stručnjaka treba da se sastoji od arhitekta, građevinskih inženjera istoričara, istoričara umetnosti, etnologa, antropologa, arheologa, ekonomista, donosioca odluka i kreatora javnih politika, koji svi zajedno treba da obave valorizacioni postupak. U ovom procesu se treba istaći posebno uloga samog vlasnika objekta često verskih zajenica ali i javnosti u celini. Sam proces valorizacije treba biti jasan i transparentan kako bi se izbegle dodatne poteškoće i mogućí animozitet između etničkih zajednica. Postupak valorizacije se treba obavljati sa posebnim senzibilitetom na teritoriji KiM imajući na umu tzv. vekovni konflikt između Srba i Albanaca. Očekivanja da se proces valorizacije može obaviti u kratkom roku su nerealna zato što je potrebno obezbediti dovoljan broj eksperata iz različitih oblasti, kao i već spomenuta finansijska sredstva.

Kandidat ispravno konstatuje da se u savremenom društvu gde je novac (kapital) osnov moći sve više prisutna princip da se očuva samo najvažnije, najkorisnije, ono što je samoodrživo i donosi profit koji je potreban za njegovu dalju zaštitu. Ovaj princip, iako neprihvatljiv u celosti iz etičkih razloga ipak treba imati na umu. Učesnici u procesu valorizacije imaju veliku odgovornost da sve što postoji u jednom društvu klasifikuju u skladu sa pozitivnim normama, i odluče šta je najvažnije sačuvati za buduća pokoljenja. Naravno, da je moguće u ovom procesu očekivati i manje ili veće greške koje se trebaju ispravljati u hodu.

U samoj izradi disertacije važnu ulogu u kreiranju zaključnih preporuka su imali i ispitanici. Stavovi ispitanika su potvrdili i pomoćne hipoteze npr. da je očuvanje kulturno-istorijskog nasleđa važno za ekonomski oporavak, i proces pomirenja na teritoriji Kosova i Metohije. Mnogobrojni projekti i aktivnosti koje su usledile nakon godina sukoba i uništavanja vekovnog nasleđa Srba na teritoriji KiM daju nadu da će u budućnosti proces zaštite sakralnih objekata biti adekvatan njihovom značaju za lokalnu i širu zajednicu (međunarodnu s obzirom na status koji poseduju mnogi od njih).

Unapređenje infrastrukture i bezbednosti značajno doprinosi razvoju kulturnog turizma i samim tim jačanju i ostalih privrednih grana. Pozitivno je da je ovo pitanje prepoznato kao priritetno i mnogi akcioni planovi su kreirani u cilju unapređenja stanja infrastrukture. Novi turisti se odlučuju za posetu turističkim kompleksima sa hotelskim smeštajem, pre nego seoskom turizmu i prave jasnu razliku između ova dva tipa turizma. Istraživanje je pokazalo težnju ispitanika za posećivanjem turističkih destinacija koje imaju duhovne sadržaje, prirodne lepote i tradicionalne, zavičajne elemente. Rezultati istraživanja su ukazali da je neophodan sistemski pristup organizovanja turističke ponude i ponude dodatnih turističkih sadržaja za provođenje slobodnog vremena turista. Samo na taj način bi se turistima pružio visoko kvalitetan doživljaj tokom boravka na Kosovu i Metohiji. Pitanje informisanja zainteresovanih o različitim manifestacijama zahteva i angažovanje na pripremi uvek dostupnih, kvalitetnih promotivnih materijala u formi brošura, vodiča kataloga i drugog kako bi turistički kapaciteti bili u ponudi tokom cele godine. Turisti u savremenom društvu traže dodatne sadržaje kakvi su aktivan odmor i sport i radi toga turistička ponuda treba biti obogaćena ovim segmentima. Na teritoriji KiM postoje potencijali za razvoj avanturističkog turizma koji se može kombinovati sa određenim formama kulturnog turizma. Jasne smernice za budući rad u procesu valorizacije kulturnih vrednosti se ogleda i u definisanoj potrebi saradnje i koordinacije turističkih aktivnosti sa ponudama okolnih država i prepoznavanju važnosti izrade pravne regulative o očuvanju, zaštiti i korišćenju lokaliteta kulturno istorijskog nasleđa. Usklađivanje pravno-normativne regulative u oblasti zaštite kulturnog nasleđa sa svim zainteresovanim stranama je osnov razvoja demokratske zajednice

(društva). Radi toga se razvoj kulturnog turizma i obezbeđuje učešćem u regionalnim inicijativama i svim oblicima međunarodne saradnje koje promovišu održivi razvoj zajednice ugrožene posledicama konflikta.

Kandidat, takođe ispravno konstatuje da kultura, turizam i kulturni diverzitet su za razvoj Kosova važno trojstvo. U periodu stagnacije, značajne ekonomske krize i određenog razočaranja stanovništva visokom stopom nezaposlenosti i lošom ekonomskom situacijom svaki korak ka većem broju radnih mesta, i boljim uslovima života i rada znači napredak ka održivom razvoju društva. Valorizacija kulturnih vrednosti je na tom putu jedan od najvažnijih zadataka koji iz prošlosti vodi ka budućnosti koja može i treba biti značajno drugačija.

7 Mišljenje i predlog Komisije

Doktorska disertacija Zorana Katanića, master, urađena je prema ranije odobrenoj prijavi. Ostvaren je plan istraživanja uz primenu postojećih naučnih i stručnih znanja iz više naučnih i ekonomskih disciplina, a može se zaključiti da je kandidat za svoju doktorsku disertaciju izabrao aktuelnu i kompleksnu temu. Struktura rada je dobro postavljena i omogućila je kandidatu da ostvari svoje istraživačke namere. Kandidat je uspeo da da relevantne odgovore na postavljene ciljeve rada, a to je glavni doprinos nauci pored urađenog istraživačkog dela rada.

Disertacija je samostalan naučno - istraživački rad kandidata. Pokazana je sposobnost za originalni pristup u analizi posmatranih pojava koje su predmet disertacije.

Polazeći od napred navedenog predlažemo Veću Departmana za posle diplomanske studije i međunarodnu saradnju i Senatu Univerziteta Singidunum da prihvati doktorsku disertaciju Zorana Katanića, master, pod naslovom „**VALORIZACIJA KULTURNIH VREDNOSTI KOSOVA I METOHIJE U FUNKCIJI TURISTIČKE PONUDE**“ i odobri njenu javnu odbranu.

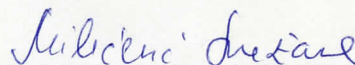
Beograd

15.06.2017.

Članovi Komisije:

dr Jovan Popesku,
redovni profesor-predsednik

dr Snežana Milićević,
docent - član

dr Slobodan Čerović,
redovni profesor - mentor